

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2003 m. vasario 1 d.

Nr. 21 (5)

Saturday supplement February 1, 2003

No. 21(5)

Prasmingų darbų kraitis

Povilas Gaučys — diplomatas, vertėjas, visuomenės veikėjas — išgyveno kelias epochas, tačiau, kur begyventų ar kokį darbą bedirbtų, visus darbus dirbo su begalinio atsidavimo, nuoširdumo ir tikėjimu.

Povilas Gaučys gimė 1901 m. Vyžuonose. Pirmojo pasaulinio karo metais gyveno Sankt Peterburge, Rusijoje. Jau nuo 1921 m. spaudoje pradėjo skelbti savo pirmuosius straipsnius ir vertimus. Tais pačiais metais buvo išleistas ir pirmosios jo versotos knygos. 1924-1926 m. P. Gaučys studijavo prancūzų Prancūzijoje ir ispanų kalbas. 1926 m. grįžęs į Lietuvą, dirbo Užsienio reikalų ministerijoje Kaune, o nuo 1927 iki 1938 metų ejo diplomatinės pareigos Latvijoje, Argentinoje, Brazilijoje. P. Gaučio rūpestiu buvo įsteigtos lietuviškosios mokyklos Latvijoje ir Argentinoje, o Brazilijoje pastatyta Maironio lietuviškoji mokykla. Nuo 1938 m. iki bolševikinės okupacijos P. Gaučys vėl dirbo Užsienio reikalų ministerijoje Kaune, Lietuvoje vertė iš vokiečių ir prancūzų kalbos J. W. Goethe, A. Dumas, antiklos kūrinius.

Karo pabaigoje, kaip ir dauguma tautiečių, P. Gaučys pasitraukė iš Lietuvos. Pradžioje su žmona Emilija ir sūnumi atsikėlė Berlyne, vėliau pasitraukė į mažą Tiuringijos miestelį. Karo nusiaubtoje Vokietijoje teko patirti daug vargo ir nepriekty. Savo atsiminimų knygoje apie sunkias buitines sąlygas Vokietijos DP stovy-

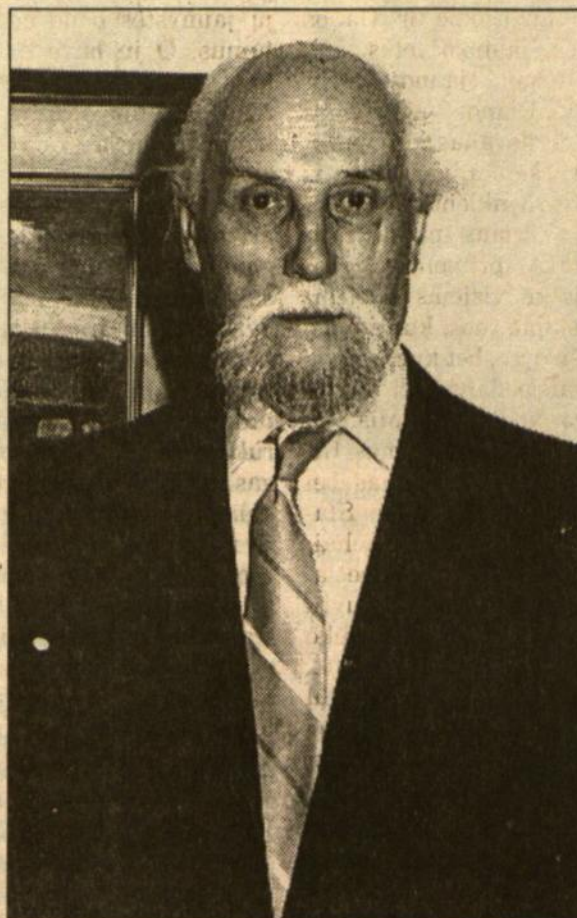
lose P. Gaučys rašė: „Artėjant žiemai, kilo kuro problema. Nebuvo nei malkų, nei anglių. Reikėjo kiekvienai šeimai apsirūpinti kuru. Mudu su žmona pirmą kartą gyvenime, pasiskolinę pjūklą ir kirvį, išėjome į šalia mūsų ošiantį mišką nusipjauti didelės pušies ar augaloto buko, nugėti šakų, supjaustyti į tinkamus gabalus ir juos suskaldyti. Taip vargome porą metų...”

Nuo pat pirmųjų metų svetur P. Gaučys aktyviai įsijungė į Vokietijoje įsikūrusios Lietuvių Bendruomenės veiklą, buvo LB pirmininkas, vėliau Švietimo valdybos narys. Vokietijoje P. Gaučys aktyviai dalyvavo visuomeninėje ir žurnalistinėje veikloje, ypač persikėlęs gyventi į Hanau lietuvių stovyklą, vedė ispanų kalbos kursus, parengė ispanų kalbos vadovėlį mokykloms. Jis, kaip vertėjas, buvo priimtas į Lietuvių rašytojų draugiją. 1949 m. daugeliui kultūrininkų išvykus į Ameriką, P. Gaučys tapo kultūrinio žurnalo *Aidai* leidėju iki žurnalo perkėlimo į JAV. Tais pačiais metais jis pats su šeima persikėlė gyventi į Ameriką. Savo atsiminimų knygoje jis prisiminė: „Išvežus LTB archyvą ir ištuštėjus raštinei, jaučiaus atlikęs jai paskutinį patarnavimą. Ji per ketverius metus Vokietijoje buvo įkūrusi mažą Lietuvos respubliką su plačiai išplėstu švietimo tinklu: vaikų darželiais, pradžios mokyklom, gimnazijom ir įvairiais kursais, su reprezentaciniais dainų ir šokių ansambliais, teatrais, su aukšto lygio periodine spauda ir knygų leidyklomis,

su gausiomis profesinėmis organizacijomis”.

Ilgus metus Gaučys su šeima gyveno Čikagoje, jis buvo aktyvus JAV Lietuvių Bendruomenės vadovybės narys, *Lietuvių Enciklopedijos* bendradarbis, ėjo Lietuvių rašytojų draugijos vicepirmininko pareigas. Tačiau didžiausią savo laisvalaikio dalį jis skyrė vertimams iš įvairių kalbų. Jis vertė ir prozą, ir poeziją, lietuvių skaitytojų stengėsi pristatyti pasaulio klasikinę ir dabartinę literatūrą. P. Gaučys yra išvertęs ir sudaręs Lotynų Amerikos, anglų, ispanų, portugalų ir amerikiečių novelių antologijas, taip pat prancūzų, italų, brazilų poezijos antologijas. Knygos yra išleistos su išsamiais vertėjų komentarais, nuorodomis, rašytojų biografijų pristatymu. Ši darba vertėjas dirbo iki paskutinių savo gyvenimo dienų. Jis yra išvertęs daugiau kaip dviejų šimtų poetų ir virš penkiasdešimties prozininkų kūrybą.

Taip pat jis yra parengęs du išėjusių spaudos bibliografijos tomus, kuriuos išleido Lituanistikos institutas. Gyvendamas Amerikoje, P. Gaučys parašė atsiminimų knygą apie savo diplomatinį darbą tarpukario laikotarpiu. Ši knyga *Iš mano atsiminimų* buvo išleista jau po jo mirties 1992 metais Lietuvoje. Tiek gyvendamas Čikagoje, tiek ir vėliau Madison, Wisc., drauge su sūnumu Povilas Gaučys dirbo Lietuvai ir lietuvių reikalams, jis susirašinėjo ir palaikė ryšius su daugeliu Lietuvos kultūros įstaigų, universitetais, vertėjais Lietu-

Rašyt. Povilas Gaučys.

voje. P. Gaučio rūpestiu, į Lietuvos bibliotekas buvo persiųstos jo versotos knygos. Savo asmeninę didžiulę biblioteką jis persiuntė Klaipėdos universitetui, o dalį grožinės literatūros — Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekai. Paskutiniaisiais savo gyvenimo metais P. Gaučys prastai matė, norėdamas perskaityti straipsnį ar laišką, jis turėjo naudotis daug kartų raides padidinania lupa. Laiškus rašydavo rašomąja mašinėle ir dažnai jo, laiškuose vis pritrūkdavo vienos kitos raidės, tačiau jo laišškai visada spinduliavo nuoširdžią šilumą ir rūpestį, noru skatinti ir padrasinti darbams. Vertėją domino Lietuvos kultūrinis ir politinis gyvenimas,

todėl, net ir būdamas silpnos sveikatos, 1991 m. rudenį jis išsiruošė į gimtinę. Povilas Gaučys buvo laimingas, viešėdamas Kaune ir Vilniuje, kur gražiai buvo paminėtas jo 90-ties metų jubiliejus. Jis džiaugėsi, bendraudamas su giminačiais bei bičiuliais. Deja, šios viešnagės metu Gaučys susirgo ir lapkričio 12 d. mirė. Buvo palaidotas Petrašiūnų kapinėse Kaune.

Povilas Gaučys gyveno ilgą ir prasmingą gyvenimą. Per visą savo gyvenimą jis buvo labai kuklus, daugiau dalindavo kitoms, negu laukdavo dėmesio sau. Norisi tikėti, kad ir Lietuvoje jo darbai susilauks didesnio dėmesio bei įvertinimo.

Dalia Kuizinienė

Jonas Zdanys

PROTĖVIAI

Kartais, pabudęs vidurnaktį, vaikštau po namų šviesos nežiebdamas, tyliai, idant nepabustų vaikai, ir klausausi po prieangiu gulinčių akmenų alsavimo. Kartais, kai nusistovi tinkamas oras ir ausros ankštis tyliai barška tolumoje, akmenys ima kalbėti. Jų žodžiai liudija nepriklausomą jų gyvybę, jie siugdža atplyšdami, pasišalindami, ir lieka vienišumo ženkle, švelniai guodžiasi vienas kitam, slinkdami tolyn nuo namo pamatų, ir čia pat palaidoja stačius savo mirusius. Tokiomis naktimis aš atremiu nugarą į sieną, kad vėjas pakartotų vienintelį galimą žodį. Kartais ten stoviu iki saulėtekio, jausdamas didžią vienovę, kurios dalelė esu, kurios negaliu valdyti nei įtakoti. Tada pajuntu savo vietą, savo nutolimą, išmokstu klausytis slenkančių pro mane akmenų murmėjimo, išmokstu nurimti, tylėti.

PASAULIO PRADŽIA

Balto marmuro stalas stovi prieš didelį veidrodį, nublizgintą šiurkštaus audeklo gabalu. Ranka pakyla virš popieriaus lakšto, pakimba ore virš tuščio puslapio. Popierius sugeria ilgus, šviesius siūlus, veidrodyje atsispindinčius nuo rankos, ir trūkinejančius siūlus, ir juodas tuštumas tarp jų — pirmuosius žodžius pirmajame puslapyje knygos, kurią galima skaityti tik tamsoje.

NEIŠRYŠKINTOS NUOTRAUKOS

Mūsų sūnus būtų buvęs nufotografuotas sode, tarp vaisių ir žydinčių gėlių, šviesiai lygiai plūstant dangum, jo veide švytint nuostabai, jo akims atspindint tą patį didžiausią troškimą, kokį galėčiau turėti. Mūsų sūnus būtų buvęs nufotografuotas sode, bebėgantis pas tavę, stovintį kiemo pakraštyje, švelniai vėjeliumi šiurenant lapus ir keliant vasarinės tavo sukniš kraštelį. Mūsų sūnus būtų buvęs nufotografuotas sode, o nuotraukos, kurias laikytume albumuos ir stalčiuose, nustebintų mus jas suradus, ir mes tada sakytume: štai koks turi būti gyvenimas.

Metai iš metų sodas barsto sėklas, atgimdymas save patį, ir viskas, kas auga čia, su meile prižiūrima. Vaikstant tarp augalų, mane ramina mintis, kad mūsų sūnus būtų buvęs nufotografuotas sode su tavim.

SAPNUOJANT MOTERIS

Sapnuodamas moteris, visada sapnuoju jas, ateinančias sumažinti skausmą, romią motiną arba mylimąją, nuliūliuojančią mane ir ramybės prieglobstį. Ir dabar sapne žengiu link jos, vėju įsisukant į sūkuriuojančio sniego debesį. Jautiu net lytinčias odą snaigės ir jos neatlyžtančio žvilgsnio, godaus, tačiau atsargaus, sunkumą ant veido. Regiu jos burną, žodis po žodžio lipdančių kalbą, kurią ji viena tesupranta ir girdi. Ne to aš trokštu, ne to reikia man šiąnakt, todėl trinu akis, bandydamas nusigremžti šią patvarią, sukietėjusią baltą sniegą vaizdų painiavą. Jie tarsi antausis per visą veidą, nusiūbuojantį atgal į žvilgsnį temdančią juodumą, kad ir kiek stengiuosi, mano regėjimas neryškėja.

PASIENY

Mes slenkame į pietus, po to į rytus. Dienos sugulė įprasta tvarka, kuria dauguma sekančių mus atrodo patenkinti, nors kai kurių akyse atsispindi kažkas sumedžiota, sugauta ar tykojama. Vėjas niekada nesilpnėja, apdengęs dangų raudono smėlio debesiu, kuris, prasiskverbęs pro drabužius, nusėda ant mūsų odos. Apistojam tai šen, tai ten, kur mums patinka. Keliaujam senuoju keliu, per tuščius laukus, pro pavojingas vietas, pro ginkluotas sargybas, žemesniais plokštumų pakraščiais tolumo kranto link. Čia, atrodo, laiko pakanka viskam, taip pat ir niekam, tarsi debesų draiskalai visą naktį skubėtų mėnulio veidu. Kas rytą mažgas užsiveržia vis tvirčiau, ir aš jau nebegaliu surasti virvelės galo. Tokia tai kelionės kaina. Tie, kurie seka mus, priartėja greitai, nors ir neraginu jų, o mano klaidžiojimui pilni klaidų ir nerimo, o pats aš tesu abejojantis vėlyls pavojingom vietom, klatingu laiku.

Dotnuvos stoty. 1999 m. Vilnius.

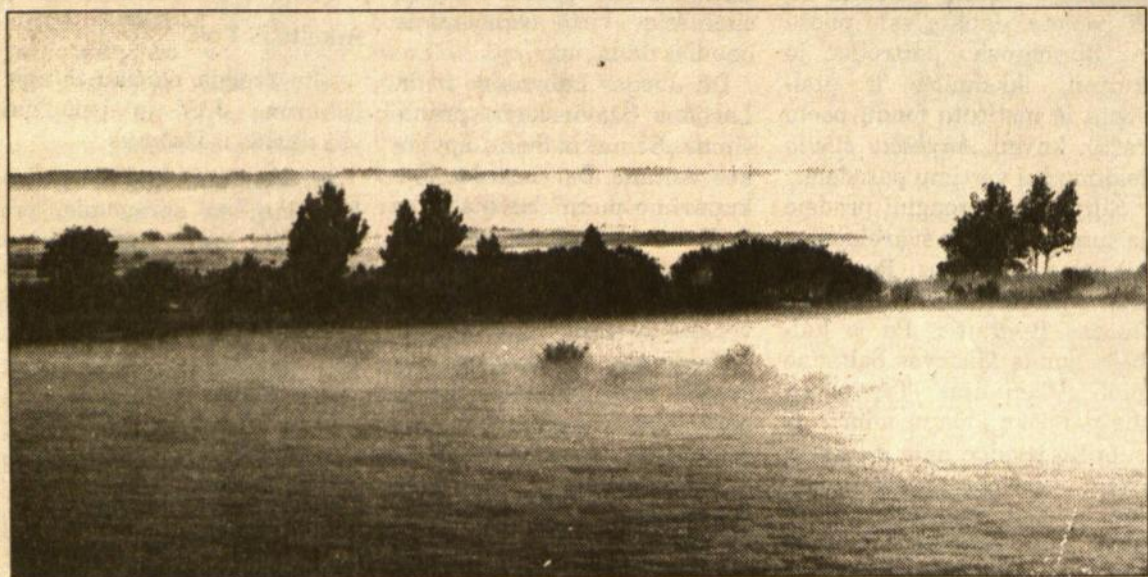
Šio šeštadienio priedo puslapiuose:

Prisimenant rašyt. Povilą Gaučį; tęsiamas sakinys istorijos projektas. — 1 psl.

„Pačios pradžios pradžia“ teatro scenoje; pagerbtas poetas Antanas Baranauskas. — 2 psl.

Išrinktas „Tolerancijos žmogus“; dovana Lietuvai. — 3 psl.

Laimi teisingumas; G. Iešmanto naujų knygų sutiktuves; kaip pataisyti, kai viskas sugedę. — 4 psl.

Algio Jakšto nuotrauka.

Kad nedingtu praeities ūkanose

Prisiminimai. Taip tenka vienu žodžiu įvardinti JAV LB Kultūros tarybos jau daugelį metų vykdomą unikalią projektą „Sąkytinės istorijos papildymas“, kai garbingo amžiaus sulaukusiam, geranoriškai sutikusiam prisiminti, atsiverti žmogui klausiantysis visų pirma paaiškina: „Jungtinių Amerikos valstijų Lietuvių Bendruomenės Kultūros taryba, susirūpinusi mūsų sąkytinės istorijos papildymu, kviečia dalyvauti projekto programoje. Jūs gyvenote labai įdomiu ir sudėtingu laikotarpiu, todėl svarbu Jūsų pergyvenimus ir įspūdžius užfik-

suoti ateičiai. Norime, kad Jūs papasakotumėte apie pasitraukimą iš Lietuvos, gyvenimą Vakarų Europoje ir atvykimą bei įsikūrimą JAV. Šie klausimai yra mūsų bandymas susipažinti su Jūsų įdomiu gyvenimu. Mūsų pokalbis bus užrašomas magnetofono juostoje ir vėliau perrašytas. Prašysime Jūsų pasirašyti leidimą naudotis šia medžiaga mokslo tikslams”.

Projekto vadovė Laima Petrauskaitė-Vanderstoep sako, kad paruošti pokalbio klausimai nužymi pasikalbėjimo kryptį ir temas, kurios domina projekto autorius, nors kiek-

viena papasakota istorija yra unikali ir kartais neužprogramuoti nuklydimai į vieną ar kitą nenumatytą temą ne tik privertia atidžiau įsiklausyti, bet ir smarkiai papildo žinių akiratį. Taip galėjo atsitikti Nijolei Voketai-tienei ir Laimai Petrauskaitei, su diktofonu apsilankiusioms Gražinos Musteikienės namuose, kai jau pokalbio pradžioje — „Kodėl apsi-sprendėte išvažiuoti iš Lietuvos? Kada?“, iškilo klausimas — apie ką bus kalbama: apie pirmąjį nepriklausomos Lietuvos vyriausybės pasitraukimą artėjant rusams, apie sugrįži-

mą, karo metus, ar antrąjį, rusų frontams artėjant prie Lietuvos. Taip buvo įrašytas išsamus, ypač vertingas pasakojimas, atsakyta į daugybę visai nenumatytų, netikėtų klausimų, gal labai nuvarginusių pasakotoją, bet ir iš-klausytas tikrai su dėmesiu.

Šiuo metu išklausyta ir kompiuterio diskeliu perrašyta per 20 pasakojimų. Pagal suplanuotus klausimus, kuriuos, beje, daugumas klausiančiųjų tiksliai vykdė, visos istorijos originalios, nesikartojančios, lyg mažos išpažintys apie jaunystę, gyvenimą, apie žimą į karą, pasitraukimo ir tėvynės netekties laikus, vilčių išsipildymą ar nepasibaigiančią vienatvę, pasilikus toli be tėviškės. Ir norisi, kad būtų kuo daugiau pasakojančių savašias istorijas, pakvietsių visus į savo prisiminimų lauką; tik taip ir galima pasauliui paskelbti, garsiai priminti priežastis, pakėlusias trečdalį tautos kelionės iš savosios žemės, jaukių namų, šeimos, giminės lizdo į gūžią nežinią.

„Tie mano prisiminimai tai istorija dviejų asmenų, kurie apleido tėvynę, bėgdami nuo raudonojo „rojaus“ ir atsikūrė toli už vandenyno svetimame krašte, Kolumbijoje. Tai lyg preliudas į pradžią „išieviško gyvenimo JAV“, — rašo Sofi-

ja Petrauskaitė-Grauzinienė, nuoširdžiai papasakojusi turtingos dukromis Petrauskų šeimos iš Tyrelkų kaimo likimo istoriją, atspindinčią visos tautos likimą: tremtis, kalėjimai, Sibiro platybės, mirtys ir prapuolusieji be žinios, sugrįžę ir nebe, ir tiksliausias atsakymas, paklausus, kokios konkrečios aplinkybės privertė tą lemtingą dieną išvažiuoti iš Lietuvos, buvo artėjantis rusų frontas, išsinešant mažą viltį, o gal neilgam.

Laikas teisia, laikas gydo, atsirenka ir išryškėja vertybės, sumažėja skausmas, tik prisiminimai vis dar ryškūs, lyg viskas būtų įvykę dabar. Kaip dažnai tautiečiai, įsitvirtinę šioje vandenyno pusėje, čia suradę gyvenimo prasmę ir tikrumą, susėdę prie stalo, žodžiais sugrįžta prie tos pačios temos — ar atsimeni kaip mes bėgome? Ir toms kalboms, tiems prisiminimams nėra pabaigos: vėl visi jauni keliauja savo pasitraukimo kelione, įvairiausiais keliais kečeliais, priemonėmis, iš anksto pasiruošę ar tik su lagaminėliu rankose, vieniši, ar su vaikais ant pečių ir šalia, su tėvais, giminačiais, draugais. Projekto kūrėjai skuba pakalbinti vyresnio amžiaus žmones, nors žinau, kad anuometinių mokslėvių, studentų prisiminimai taip pat verti dėmesio; Nukelta į 2 psl.

Scena iš spektaklio. Iš kairės: Povilas — aktorius Šarūnas Puidokas ir Pranciškonas — akt. Remigijus Bučius.

Retas teatro stebuklas

Filmininkas ir poetas Jonas Mekas visų lietuvių nuostabai yra parašęs ir dramą ar net kelias. Apie vieną iš jų — „Patos pradžios pradžia“ — išgirdome tik tada, kai šį rudens režisierius Jonas Vaitkus ėmėsi ją statyti Lietuvos Nacionaliniame dramos teatre.

Pjesė graži, lyrinė, poetinė. Ji ne kiek nepanaši į dramą įprastą, to žodžio prasme. Jos jungiamoji grandis daugiau jausminė, nei žodinė, išrašyta atskirų scenų, veiksmų. Savita, netradicinė pjesė iš karto pamilo aktoriams. Jie džiaugėsi ja lyg tobulesiu kūrinio. Ji užburė visą teatrą, nes sceniškai įminti J. Meką — tikrai sunku. Jo neapsakomas lengvumas slepia savyje visai kitokius dalykus. Jis kalba apie gyvenimo skaidrumą, atsikakdamas bet kokio šamaniškų užkalbėjimų. Jo logika kartais priemena švedų rašytojo Augusto Strindbergo pjesę „Sapnas“ — ją gali vystyti, jei tik turi pakankamai fantazijos.

Šiuo metu, kada teatras ieško kelių ir būdų pasiekti žiūrovų širdis, kada ir pats žiūrovas ieško pažinti save, „Pati pradžios pradžia“ — kaip šaltinio vanduo. Ši pjesė naikina pragmatizmą. Meko daug interpretuoti negali, nes greitai gali nuklysti į dasas. Jis tarytum dzen budistas, kurį daugiau gali pajusti, nei ieškoti jam mokslinių terminų, įteisinančių vieną ar kitą frazę, sakinį, mintį.

Režisierius Jonas Vaitkus neapsistojo ties „momentinių“ dramos perskaitymu. Jam ši medžiaga pasirodė kaip dar vienas atskaitos taškas kūrybos tęsimui, virsmui ne tik spektakliu, bet, pirmiausia, tekstų išplėtimui, pasitelkiant tą patį Meką. Repeticijų metu jis jungė Meką prie Meko — dramą pildė jo dienoraščiais, poezija, filmais. Tie tekstai augo ir mažėjo, kol sulaukė galinio varianto, vadinamo „premjera“.

Spektaklis — polifoniškas, plastiškas. Jame vaidina dvidešimt vienas aktorius, „veikia“ įdomiai besikeičiantis scenovaizdis, rodomos skaidrės, video, filmų vaizdai. Numanoma erdvė jungiama su realia, teatrinis vaizdas perauga į dokumentiką, aktorius virsta personažu ir sugrįžta į „dokumentinį“ žmogų. Spektaklyje atsiskleidžia įprastinės „teatrinės“ psichologijos, į jausmą einama dar teatru neišbandytu taku.

J. Vaitkus šiuo spektakliu

taip pat pagavo džiazo ritmą — jam tapo įdomu ne tik sukurti spektaklį, bet išbandyti dar neįprastus kelius. Spektaklyje galima rasti paralelių su „Oskaro Koršunovo“ teatru, bet tai yra toli gražu ne citatos, bet struktūrinis, plastinis teatro formavimas, pirmiausia suvokiant teatro visumą ir tik po to gilinantis į detales. Tokiame teatre pirmiausia dominuoja režisūrinis pradas. Niekaip nesuvoksi spektaklio, jei nesuprasi režisieriaus žaidimo taisyklių. J. Vaitkus šį kartą nesielio „makabriškų“ užduočių. Užkodavęs keliamąjį erdvės paskirstymą, aktorių judėjimą, jis visą veiksmą pavertė tam tikru žaidimu, kuriame išsivyravo improvizacija. Režisierius džiauzavo, atgavindamas visus aktorius, kurie tik buvo pakviesti į šį spektaklį. Todėl antraeilių vaidmenų šiame spektaklyje neliko. Net atvirkščiai: rodos, visai nereikšmingi vaidmenukai, tokie kaip Kiniečiukė, Kubietis, Degalinės prižiūrėtojas, Sekretorė, Kregždė ir kiti išaugo į atskirus gražius vaidmenis, kuriuose naujai suspindėjo nemažai aktorių. Keli iš jų jau šiandien tapo akivaizdžiais pretendентаis tapti geriausiais 2002-2003 metų sezono aktoriams.

Vienas svarbiausių pjesės veikėjų — Žmogus. Jis atiteko Aranui Sakalauskui. Jo Žmogus įkūnijo ne vien dailininko Jurgio Mačiūno prototipą. Jam režisierius kartu su pjesės autoriumi atidavė sakralinį pjesės lauką, kada pa-

prasciausios Žmogaus mintys tampa dvasinėmis pranašystėmis. Režisierius žino viena — ką, pasirodo, žino ir aktorius: kad scenoje suvaidintum „genialumą“, reikia tam tikrų įprastai logikai prieštaraujančių niuansų. Šį kartą A. Sakalauskas Žmogus priminė prieškarinės Lietuvos žmogų, judantį lyg nebyliajame kine. Iš mažų „gabaliukų“ mozaikinė plastika, kartais „kamputa“ kalbėjimo maniera, Žmogų „pavertė“ viso spektaklio centru. Aktorius stebino savo neišsenkamumu, kiekviena jo scena tapo atskirais atradimais.

Plastiškiausia Nacionalinio dramos teatro aktorė dar kartą galime pavadinti Eglę Mikulionytę, kuri suvaidino Margaritą, ir šį sudėtingą vaidmenį daugiau „atliko“ ne pasiūkdamas J. Meko tekstą, bet remdamasi savo stublinančia plastika. Jos Margarita tapo lyg Spindulingoji. Žingsneliai, veidas, švelni šypsena keičia scenas pavertė lyrinėmis spektaklio kulminacijomis, jos iki ašarų sujaudino didelę dalį žiūrovų. Antrosios premjeros dieną sceninis efektas pasiekė iki šiol neregėtą dydį: vienoje finalinių Margaritos ir Sofijos scenų (Sofiją suvaidino nuostabi aktorė Brigita Bublytė) verkė ne tik jautrūs žiūrovai, bet ir kai kurie aktoriai scenoje. Vaitkus paliko išgyvenimų erdvę ne tik žiūrovams, bet ir pati teatrą kuriantiems aktoriams.

Spektaklio vertikalą, kaip ir priklauso gyvenimo logikai,

tapo Neringos Bulotaitės Motina. Ši aktorė ir jos vaidmuo verta atskiros studijos — jau seniai neteko teatre matyti tokio įtaigaus ir kondensuoto moteriško vaidmens.

Aktoriai: Algirdas Dainavičius ir Vaidas Martinaitis — lyg broliai dvyniai. Suvaidinę skirtingus vaidmenis — Degalinės prižiūrėtoją ir Fotografą Smerdiakovą, jie, kaip niekas kitas, moka jungti judesį su tekstu. Jie pasiekia tokias improvizacijos aukštumas, kad į juos norisi žiūrėti be pabaigos.

Sudėtingas ir labai tikslus pasirodė Pajaco vaidmuo, kurį atliko aktorius Paulius Budraitis. Stiliškai jis lyg ir iškrenta iš viso aktorinio ansamblio, bet to reikalauja ir vaidmuo — visa apjungianti siela, spektaklio gyvsidabris, prasminė logika — pasaulį galima suvokti ir klouno akimis. Ne veltui visi personažai, nukrypstantys į realų pasaulį arba užsideda juokdario nosis, arba išsitraukia nors trumpai pasiūrėti į ją, kai tampa labai sunku gyventi.

Spektaklyje aktoriai daug dainuoja ir daug juda. Gali girdėti visus, gali atskirti kiekvieną atskirai. Gražiausiu balso tembru pasižymi Šarūnas Puidokas, suvaidinęs Povilo šešėlį (kituose spektakliuose jie keisis su Sauliumi Balandžiu, kuris dabar suvaidino Povilą). Liauna, trapi Ramunės Skardžiūnaitės Sekretorė graudžiu ir ironišku šoku įkūnija sudėtingo likimo moters paveikslą. Aktorius Džiugas Siaurusaitis sielos šauksmu priekėlė ne tik „Kubietio“ dvasią, bet nustebeino savo aktoriniais sugebėjimais. Tai yra pats geriausias jo vaidmuo, kokį teko matyti iki šiol. Kinietę vaidinanči aktorė Birutė Marcinkevičiūtė nustebeino ne vieną į teatrą atvykusį svečią savo tobula kinietiška kalba ir rytų plastikos sugebėjimais. Jos Kiniečiukė tapo trapesnė už gelę, jos šypsena jungėsi su švelnia Tolimųjų rytų daina. Aktorė suvaidino visos tautos grožį, tuo pačiu mažo žmogaus spindesį.

Vokiškas Vokietis, daug ką menanti Mūza, dvasingoji Moteris, prancūziškai kalbantis Bitininkas, vaikas Karininkas — režisierius vieniems iš šių personažų suteikė galimybę daugiau vadovautis stichine energija — būti laisvais paprastais žmonėmis, kitus — koncentravo į maksimaliausia aktorinę išraišką, kada žodžiai tampa muzikiniu garsu, paprasti žingsniai ir kūno plastika virsta šoku.

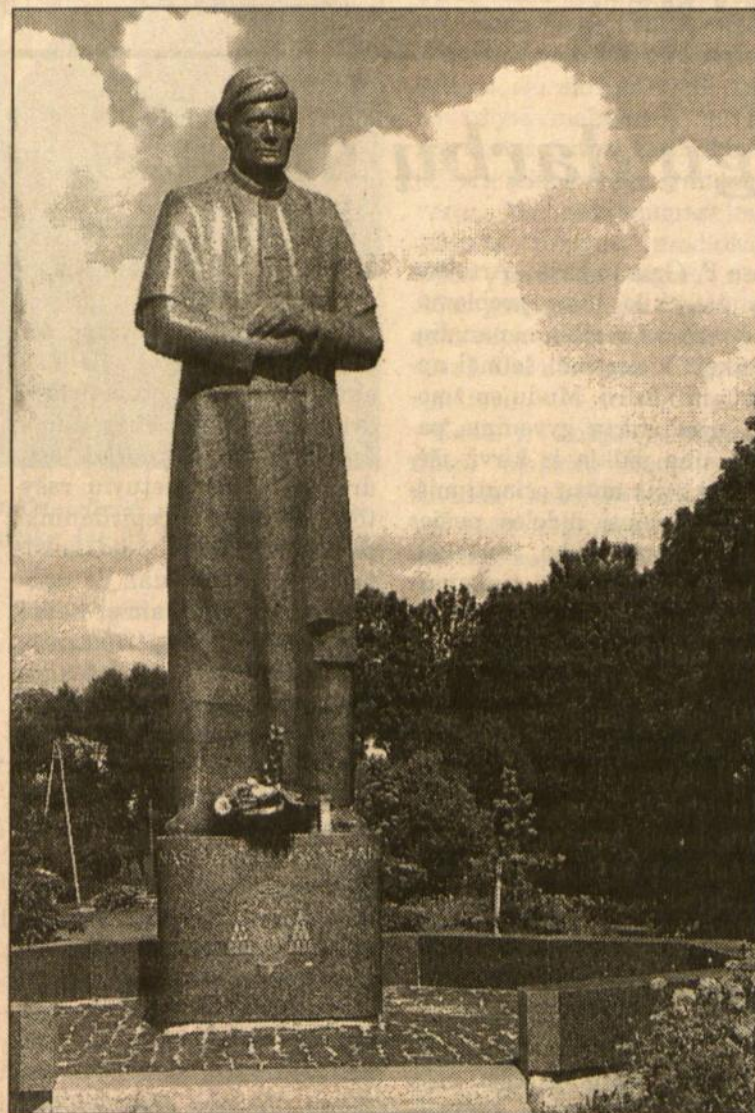
Nukelta į 3 psl.

Scena iš spektaklio „Pati pradžios pradžia“.

Dmitrij Matvejev nuotr.

Maskvoje pagerbtas poetas Antanas Baranauskas

Vysk. Antano Baranausko paminklas Seinuose. V. Kučo nuotr.

Lietuvoje į rytus dabar vyksta žymiai rečiau nei į vakarus — tik prispyrus verslo reikalams, ar į mokslo, kultūros renginį. Gruodžio vidury Maskvoje įvyko mūsų žymaus poeto, vyskupo Antano Baranausko mirties 100-ųjų metinių paminėjimas. Jį surengė Lietuvos Respublikos ambasada, Rusijos MA Slavistiko institutas ir vilniškis Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. Iš Vilniaus į Maskvą buvo nuvykę dr. Alma Lapinskienė, dr. Kostas Aleksynas ir dr. Ramutis Karmalavičius.

Atminimų vakaras — konferencija jaučiuose ir gražioje Jurgio Baltrušaičio namuose prasidėjo blausingą gruodžio 16 d. popietę. Jaukią salę puošė A. Baranausko portretas, jo kūrinių faksimilės ir atsiųsta iš instituto fondų poeto raštų, knygų, *Anykščių šilelio* leidimų bei vertimų parodėlė.

Šiltu žodžiu renginį pradėjo jo sumanytojas ir svarbiausias rengėjas, Lietuvos Respublikos kultūros atašė Rusijoje Juozas Budraitis. Po jo kalbėjo žymus Maskvos baltistas prof. Vladimiras Toporovas. Jis pareiškė įdomių minčių ir subtilių įžvalgų apie *Anykščių šilelio* prasmes. Poeto kuriamas miškas esąs tarsi Rojaus giria, tarsi universumas, kaip atskiras pasaulis, gyvenąs pats savyje. Įvairių sričių mokslininkams linkstant naujai suvokti Žemę, jos vietą Visatoje, remiantis ne tik fizikos dėsniais, bet ir įvairiausių kultūrų tradicijomis, *Anykščių šilelio* reikšmė progresyviai didėjanti.

Šių eilučių autorė pranešime „Antanas Baranauskas — prištaringos sielos poetas“ nušvietė poeto gyvenimą ir kūrybą, išryškino pasaulėžiūros evoliuciją, lemtingus lūžius, skaudžius sudėtingus poeto dvasios lūžius.

Dr. Ramutis Karmalavičius savo pranešime „Antano Baranausko kūrybos vertinimo aspektai lietuvių literatūrologijoje“ pabrėžė problemas, per šimtmetį susiklosčiusias poeto asmenybės ir kūrybos vertini-

mo tendencijas. Jam ypač rūpėjo klausimas, ar A. Baranauskas patenka į šiuolaikinių vertybių perrikiavimo kontekstą. Todėl buvo kalbama apie XX a. pirmosios pusės bei vėlesnių laikotarpių prielaidas, nevengta ginčo akcentų tiek dėl klasiko talento, tiek dėl poeto kūrinių priskyrimo romantizmui.

Dr. Kosto Aleksyno pranešime „Antanas Baranauskas ir tautosaka“ aptarta, kaip A. Baranauskas vertino tautosaką kultūriniu bei moksliniu požiūriu ir kodėl jis pelnė vietą tarp iškilųjų tautosakos rinkėjų. Kartu pažvelgta į veiksmus, lėmusius, kad nemaža dalis poeto sukurtų eilėraščių virto pamėgtomis liaudies dainomis.

Dr. Jurius Labyncevo ir dr. Larijus Ščavinskajos pranešimas „Seinai ir Seinų apylinkės Antano Baranausko vyskupavimo metu“ buvo skirtas A. Baranausko paskutinių gyvenimo metų (1897-1902) veiklos istorinio kultūrinio gyvenimo analizei.

Konferencijos dalyviai ir svečiai buvo maloniai nustebinti Maskvos lietuvių bendruomenės surengtu koncertu. *Anykščių šilelio* ištraukas skaitė Raimonda Klimavičiūtė. Neseniai susikūrus folkloriniam ansambliui „Rūta“ (vad. Alvydas Panova) padainavo kelias liaudies dainas, o choras „Banga“ (vad. Raimonda Klimavičiūtė) klausytojus pradžiugino ne tik liaudies dainomis, bet ir šiuolaikiniais lietuvių romansais.

Iš konferencijos svečio Jono Daunio sužinojome apie dar vieną svarbų Maskvos lietuvių veiklos barą — lietuvišką spaudą. Pasirodo, jau dešimtmetį kelis kartus per metus išeina *Moscovia*, — lietuviški sąsiuviniai, kuriuos redaguoja ir leidžia Antanas Jonkus. Juose spausdinamos istorijos, religijos ir publicistikos naujienos, vietinių tautiečių kūrėliai. 1997 m. Vytis Vilnius pradėjo leisti laikraštį *Maskvos lietuvių naujienos*. Išeidavo maždaug kartą per

mėnesį, tačiau šiuo metu pasirodo tik proginiai numeriai, nes nuolatinio redaktoriaus nebėra. Ilustruotą maždaug dvidešimties puslapių laikraštį *Informacinis židinėlis* nuo 1998 m. kaip Maskvos lietuvių bendruomenės leidinį leidžia Jonas Daunys su sūnum techniniu redaktorium Algirdu Dauniu. Nuo 1999 metų vasario, papildžius redakciją trimis nariais, laikraštis tapo taip pat ir Rusijos lietuvių bendruomenių sąjungos valdybos leidiniu. Iki šiol išleista 20 numerių 120-150 egz. tiražu. 2000 metų pradžioje Jonas Daunys su sūnumi bei leidėjas tiražuotojas Algirdas Karvelis ėmėsi leisti žurnaliuko pavidalo *Archyvinį židinėlį* ir jau išleido 6 numerius. *Židinėlius* galima rasti ir Vilniuje, M. Mažvydo bibliotekos lituanistikos skyriuje.

Vakarienes metu kalbėdamiesi su Lietuvos kultūros atašė Juozu Budraičiu apie Maskvos lietuvių veiklą, apie bendradarbiavimą su Rusijos kultūros žmonėmis, apie kultūrinius ryšius, supratome, kaip svarbu, kad šalies kultūrai atstovautų iniciatyvus, išsilavinęs ir veiklus asmuo. Juozo Budraičio nuomone, nepakanka paminėti A. Baranausko memorialinę datą, jis tvirtai nusprendęs konferencijos medžiagą ir lietuvių literatūros ir tautosakos instituto parengtą poeto bibliografiją išleisti atskira knyga. Kalbėjo ir apie šį metų gegužę būtinąs paminėti abiejų Baltrušaičių, tėvo ir sūnaus, su kaktis — 130 metų poetui Jurgiui Baltrušaičiui ir 100 metų menotyrininkui Jurgiui Baltrušaičiui. Regis, bus dar viena svarbi priežastis Lietuvos kultūrininkams apsilankyti Maskvoje.

Dr. Alma Lapinskienė

Kad nedingtu...

Atkelta iš 1 psl.

Jie žvelgia plačiau ir apie įsikūrimą JAV jų išpūdziai yra tikslūs ir išsamūs.

Prisiminimai, kad ir be tikslų datų, su spragomis, yra karą ir karo nusikaltimus tvirtinanti atmintis, nes masiniam tautos bėgimui teko mažai vietos ir literatūroje.

Tad tenka darbuotis ir vyresniems, ir jaunesniems, kad šis tautos išblaškymo istorinis tarpsnis būtų užpildytas, kad vaikaičiai ir provaikaičiai at-rastų aiškius atsakymus į jiems rūpimus klausimus; ne-pamirškime, kad tik išspaus-dintas žodis išlieka. LB Kul-tūros tarybos pirmininkė Ma-rija Remienė planuoja, sure-dagavus turimą medžiagą, iš-leisti leidinį. Sakytinės istori-jos papildymo projektui vado-vauja Laima Petrauskaitė-Vanderstoep, kurią galima su-rasti telef. 773-545-5062 na-muose. Papabandę pirmą kartą, suprasite, kad tai tikrai įdomu ir žinosite, kad prisidedate prie tikrai reikšmingo darbo. Atskiro padėkos žodžio nusi-pelnė atsidavę klausinėtojai, užduodantys vis tuos pačius klausimus, išgirstantys ir ira-šantys vis kitas, vieninteles, nepasikartojančias likimo isto-rijas.

Teodora Krivickienė

Teatro stebuklas...

Atkelta iš 2 psl.

Tokį sudėtingą vaidmenį atliko Aurelija Tamulytė, laužytas judesiais „sušokusi“ ir „išrekusi“ Kregždė. O lietuviškas Rūpin-tojėlis, įpusėjęs veiksmui at-sistojo ir „nuėjo sau“ — tai žiūrovus apstulbino, nes dailininkės puikiai sukurtas kostiumas-kaukė ir aktorius statika šį personažą buvo pavertusi išdrožta didele skulptūra.

J. Vaitkus nespekuliuoja teatriniais triukais. Jis paleidžia veiksmą natūraliai meninei tėkmei. Todėl finalas — išlaisvėjimo sirtakis, kurį visi aktoriai ir visi personažai sušoka kartu su ekrane šokančiu Jonu Meku, persikūnija į žiūrovus, kurie dar ilgai po spektaklio jautia palaimą.

Įvaldyti didžiausią teatro sceną Lietuvoje, įvaldyti Nacionalinio dramos teatro didžiąją salę ne visada sugeba ir patyrę profesionalai. Šį kartą režisierius dirbo su scenografinės autorės jauna dailininke Medile Šiaulytyte. Pati pradžios pradžią įgavo ne tik šiuolaikiškiausio spektaklio įvaizdį, bet pakerejo neapsa-

komų, anksčiau dar neišnaudotų techninių galimybių savybėmis. Scenos dominante tapęs televizoriaus ekranas leido personažams ne tik keistis laike ir erdvėje, bet ir transformuotis į visai kitas ir „kitokias“ erdves. Dailininkė suvokiamu scenovaizdžiu patenkė galimybę maksimaliausiems sprendimams, o jos laikoniški kostiumai gražino į teatrą natūralų žmogaus pavidalą. Ji lyg užbrėžė ratą ezo-pinei teatro kalbai, kada daugiareikšmis kostiumų „kalbėjimas“ byloja ne apie meninį metaforiškumą, o apie nuvalkiotą simbolį. Manau, kad dailininkė šiuo spektakliu pradėjo naują savo gyvenimo puslapi.

Daug ieškojimų ir atradimų patyrė videorežisierius Rokas Tarabilda ir kompozitorius Antanas Kučinskas. Papildomais vaizdais ir garsais jiems reikėjo sujungti gana įvairius tekstus, apjungti keliamąjį sceninį vaizdą su videoprojekcijomis. Rezultatas įtaigus; dirbant po stipraus režisieriaus ranka, sunku iki galo atskirti, kas kam priklauso: kas nulėmė tokį ar kitokį gar-są, vaizdą...

Mintys po spektaklio

*Ir aš, gyvenimo
nuėjęs pusę kelio,
į tamsią girią įėjau,
ir vieškelio nėra
nėra anei takelio,
ir vėl pradėti viską
iš pradžios turiu,
ir visas,
ką maniau maniau yra mano
pati esmė —
nukrinta, nukrinta
Kaip gelmė...*

Šiais Jono Meko poezijos žodžiais prasidedantis spektaklis „Pati pradžios pradžia“ nusako šio veikalo filosofinę esmę.

J. Meko pjesėje ryškiai, subtiliai, iki širdgelio atvirai atskleidžiamos žmogaus būvio, jo gyvenimo prasmingumo tiesos: mūsų būtinė kasdienybė, politinės ir ekonominės sistemos yra niekis, palyginus su prarasto Rojaus gabaliukais: širdingumu, švelniu, geru žodžiu ar prisilietimu, žmogaus su žmogumi susitikimu, atviru žodžių pasikeitimu, draugyste. Jei gyvenimo kelyje suklumpi, jei ištinka. nesėkmė — viską pradėk nuo pradžios, suprask, kad kiekvienu momentu, nors ir esi „gyvenimo nuėjęs pusę kelio“, gali pradėti kitą, prasmingesnę gyvenimą. Iš scenos, iš aktorius A. Sakalausko lūpų, nuskamba apaštalo Povilo tema: „Aš nesidomiu apaštalo Povilo gyvenimu prieš Damaską. Man įdomus Povilas tik po Damasko“.

Šias ir kitas tiesas J. Mekas yra atskleidęs savo filmuose, poezijos ir prozos knygose, kurių net šešios per pastaruosius kelis metus Vilniuje išleistos ir skaitytojų išgraibstytos.

Visuomenė „graibsto“ ir J. Meko netikėtai sukurtą pjesę „Pati pradžios pradžia“. Per pirmuosius tris premjerinius spektaklius Vilniaus Dramos teatro didžioji salė buvo perpildyta, sėdimų vietų negavę, žiūrovai sutūpė ant grindų.

Tarp žiūrovų pamaciau net iš Talino kartu su žmona Rosita atvykusį žymų Estijos humanitarą, filosofą Rein Raud, profesoriaujantį ne viename Skandinavijos šalių universi-

tete, mokantį ne tik lietuvių, bet ir dar netoli dvidešimties pasaulio kalbų.

— Jonas Mekas, jo kino ir poetinė kūryba, įdomi pasaulėžiūra žinoma ir Estijoje. Tad kaip nenuėjus į jo pjesę — sakė švečiai iš Estijos.

Publika buvo nustebinta, sužavėta spektakliu, premjera susilaukė pasisekimo. Vilnietė žurnalistė D. Balutavičiūtė apie jį taip atsiliepė:

— Po spektaklio apima keistas jausmas — norisi ir juoktis, ir verksti.

Pasak teatro kritikės D. Šabasevičienės, J. Meko pjesė iš karto pamilo ir Dramos teatro aktoriai, kiti spektaklio kūrėjai.

Scenografė M. Šiaulytytė: Ši pjesė siūlo daug įvairių situacijų, galimybių, bet nieko nereikalauja griežtai, ir ją galima traktuoti labai įvairiai. Siekiau sukurti nebiutišką scenovaizdį, naudoti kasdieninius daiktus, kurie būtini veiksmui, bet kartu neužmiršti konkrečių vyksmo vietų, kurios minimos pjesėje: baras, degalinė, namai.

Muzikinės dalies vedėjas, kompozitorius A. Kučinskas: J. Meko pjesėje „Pati pradžios pradžia“ svarbiausias aplinkos kasdienybės žavesys. To, kas yra šalia, kasdienybės sriautė tarytum nepastebima, o J. Mekas tarytum sureikšmina tai, kas atrodo nėra vertinga: miesto triukšmas, banali melodija įgauna vertės statusą, o civilizacijos išaukštinti vertybiniai dalykai — „aukštasis“ menas, „aukštoji“ dramaturgija — atvirksčiai, nužeminami. Tokia vertybė atveria vartus įvairiausių kultūrinių, tradicijų persimaišymui. Tai buvo išieities taškas, man ieškant sąlyčio su šia pjesė.

Spektaklio videorežisierius R. Tarabilda: Kalbėdamas apie poeziją. J. Mekas labai tiksliai apibūdina šią sąvoką: „Aš nekuriu, aš rašau“. Tą patį sako ir apie filmavimą: „Aš nekuriu, aš filmuojau“. Todėl daugelis jo filmų yra įdomūs istorine prasme. Kino juostoje jis įamžino istorines asmenybes, tokias

Dr. Jonas Šalna prie savo sukurtos Vytauto Didžiojo skulptūros.

Dovana Lietuvai

Iš už Atlanto jau Lietuvą pasiekė svarus krovynys su kultūriniu lobiu. Tai dr. Jono Šalnos, patriotiškai nusiteikuso bei dosnaus išeivio, meno kūrinių dovana savo gimtajam kraštui.

Dr. J. Šalna gerai žinomas savo darbais bei talentais. Pasirinkęs medicinos sritį, būdamas jau gydytoju, jo nemarioji kūrybingoji siela nerimo, troško kažko aukščiau! Ir taip dr. J. Šalna išgarsėjo tarp savo tautiečių ne tik kaip puikus medikas, bet ir sielos pažintojas — meno mūzos pakerėtas! Būdamas kūrybingumo „ledkalnio“ viršūnėje, jis sukūrė dvi poezijos knygas, kurias išleido 1996 m. *Nurimus banga* ir *Amžinybės juosta* (1999), bei kūrė iš medžio šaknų ir kelmų išdrožinėtus įvairias skulptūras, o taipgi pasuko ir į tapybą. Jis yra su-ruošęs keletą savo kūrinių parodų.

J. Šalnos iš plaukų skulptūrų menas pasižymi plačia vaizduote. Per daugiau kaip 30 metų rinktos išplaukus iš Wisconsin, Michigan, Colorado, Floridos, Šiaurės vakarų pakraščio, Alaskos bei Kanados buvo paverstos įvairiomis būtybėmis: žmogaus, paukščių, žvėrių, pasakų miškingų vietovių sutvėrimų, smėklių, undinių bei senovės laikų padarų figūromis. Menininkas savo lakia vaizduote bei Dievo duotu sumanumu suteikė vienišę šios rūšies gamtos — rankų darbo perspektyvą. Kiekvienas žmogus, radęs medžio gabalą, gali nusidrožti gražią ir patogią lazdelę pasivaikšiojimui ar pasirėmimui. Tačiau iš gamtoje rastų iš-

kaip Andy Warhol, Jurgi Mačiūna, John Lennon, Yoko Ono ir kitus. Kai paskaičiau J. Meko pjesę „Pati pradžios pradžia“, ji man pasirodė tarytum jauno menininko egzistencialistiniai ieškojimai. Ėmėsis spektaklio videorežisūros iš pradžios norėjau atkartoti J. Meko filmavimo specifiką, tačiau dirbant paaiškėjo, kad atkartojimas neįmanomas. Todėl teko ieškoti savo pozicijos, spektaklio video dalyje viską interpretuoti savaip.

Režisierius J. Vaitkus: Nežinau, koks likimas laukia šio spektaklio. Tik manau, kad jame turėtų ir jauni, ir vyresni atrasti reikalingų dalykų. Jeigu jie atviri, mąstantys. Aligmantas Antanas Naujokaitis

plaukų sukurti skulptūrą, kuri savo pavidalu šiltai atsilieptų į tavo sielą, tartum prabiltų į tave, iš negyvyje sustingusių šaknų išgauti gyvybę, įkvėpti mintį, įžūrėti mistiką — tai jau menas. Šaknų medžiaga iš po menininko kūrybingų rankų lieka tos pačios formos, kaip į gulėjo žemėje gal net šimtmečius. Menininkas suteikia progą toms negyvoms šaknims prakalbėti jau mums suvokiama kalba.

Pati geriausia menininkė yra gamta. Gamta kuria savaimingai, žmogus — daugiau apgalvotai. Dažnai gamta bendrauja su žmogumi: ji pradeda, jis užbaigia. Tai ryškiai pasireiškia šaknų skulptūroje. Šaknys yra gamtos kūryba, skulptūra — žmogaus. J. Šalnos skulptūros tryksta ne tik lakia vaizduote, bet ir šaknims suteikiamas meniškasis alsavimas, įsivaizduojamas aiškinimas, o negyvos šaknys prabyla į mus žaismingiausiai pavidalais.

J. Šalnos skulptūros nėra tradicinės. Jo kūryboje galima išvėgti ir abstrakčias idėjas, nestinga ir lietuvių liaudies meno tradicijų. Vienas jo di-

Dr. Jono Šalnos medžio šaknų skulptūra.

džiųjų kūrinių — LDK Vytautas Didysis (milžiniško, gal toną sveriantio, ažuolo medžio) kaip pasižymi kaip tik tuo.

Šalnų šeima pradžioje gyveno Grayslake, Illinois, kur Šalnų namuose jauteis lyg muziejuje: apščiai šaknų skulptūrų, iš didžiulio kelmo padarytas originalus salioninis stalas, kuris galėtų pui-kuotis bet kokiuose ištaiginguose rūmuose. Namų šeimini- ninkė — Janina — savo žaviu koloratūriniu balsu dažnai pradžiugindavo čikagiečius nuo scenos.

Daktarui išėjus į pensiją, jie persikėlė į Wisconsin, netoli Portage miesto, kur jų sūnus Vytas advokatauja. Artiau sūnaus, arčiau dukraičių. Šalnų sodyba buvo nuostabus grožio gamtoje. Nuo pastatytos moderniškos namo terasos žvelgi ir kiek tik užmatai — kalvos, kalvelės, gėlynų nu- bertos, jų pačių rankomis pa- gylintas dirbtinis ežerėlis, prie- leistas pilnas žuvų, maitina- mas irgi dirbtinio šaltinio, net užtvanka nepamiršta.

Žvalgaus ir netiki savo akimis — juk tai tarsi Krėvės apdai- nuota Džukija! Prisodinta pu- šų, priauginta grybų, o miško gilumoje draugas „subuda- vojo“ ir „Baltuosius rūmus“ — medžiotojams būstinę — na- melį ant „vištų kojų“ — stipi- nių. Kopėčiomis užlipi į viršų, o iš ten matai į visas keturias puses vedančius platus ta- kus, kur vargšės stinos buvo žvalių medžiotojų tykojamos pražūčiai. Prie namų stipėsė ir padanges toks nuostabus ko- plytstulpis — kryžius, kokį rei- tai sutinki savo menišku puošnumu (iš Lietuvos atvy- kęs meistras daug mėnesių praleido, kol sukūrė tą ispū- dingą šedevrą).

Pačiame Portage mieste, kur sūnus nupirko buvusią Christian Science bažnyčią miesto centre, antrame aukšte buvo įrengta meno galerija. Salė buvo tokia graži bei vi- sais atžvilgiais tinkama paro- doms, jog norėjosi ją perkelti Čikagon. Čia ir buvo J. Šalnos išdėstytos šaknų skulptūros ir tapybos paveikslai. Ameri- kiečių moksleivija lankė gale- riją, o taip pat ir Čikagos veik- lioji „Seklyčia“ su vyresniai-

siais buvo atvykusi su ekskur- sija.

Tačiau laikas daro savo. Nu- sibodo darbėioms rankoms triūstis apie tuos gėlynus, ir Šalnų šeima patraukė į Le- montą, artiau savųjų tautie- čių. Nusipirkę namą, vasarą praleidžia Illinois, o žiemą — saulėtoje Floridoje, Juno Beach.

Skulptūros surado naujus namus (J. Šalna įvykdė savo svajonę), kur jos priklauso — brangioje Lietuvoje, mecenato gimtojoje Vilniuje. Habilituo- to daktaro Algirdo Girininko, archeologo, patarimu dr. Jo- nas Šalna pasirinko Šventio- nis. Būdamas aukštaitis iš Rytų Lietuvos, jau vaikystėje buvo pasuktas teisingu keliu. Jo išmintingoji, tvirtos dvasios lietuvių motulė, gyvenusi len- kų okupuotame krašte, toli- mame Dukšto valsčiaus kai- me, 150 km nuo Vilniaus, iš- vežė savo sūnų į Vilniaus lie- tuviškąją gimnaziją mokytis, kur jis ėjo mokslus iki pat jos uždarymo 1939 m.

Siek tiek apie išplaukų skulptūrų naująją buveinę — Nalšių žemės muziejų Šven- cionyse. Nalšiai buvo viena be- sikuriančių Lietuvos žemių, kuri apėmė dabartinius Šven- cionius, Ignalinos, dalį Utenos Molelių, Vilniaus ir Zarasų ra- jonus Lietuvoje, ir dalį Pasto- vių bei Breslaujos rajonų Bal- tarusijoje. Šios XI-XII š. egzis- tavusios žemės 1992 m. buvo pavadintos Švenčionių vardu. XIII-XIV š. Švenčionyse buvo centras. XV š. Švenčionių miesto ribose buvo įkurtas Vy- tauto dvaras, į kurį jis atvyk- davo pamedžioti. Apie 1392 m. Vytautas pastatė čia bažnyčią,

apgyvendino belaisvius toto- rius. XVI š. Švenčionyse jau buvo audimo, pakinktų siuvi- mo, odos apdirbimo dirbtuvės. Šiandien apie 6,000 gyventojų turinčio rajono centre esantis Nalšios muziejus yra bene svarbiausias Rytų Lietuvos is- torijos centras.

Prireikė net 10 metų po Lie- tuvos nepriklausomybės atkū- rimo, kol buvo atnaujintas pa- statas, kuriame 2000 m. vasa- rio 1 d. ir įsikūrė, šiandien nauja paroda besipuikuojan- tis, Nalšios muziejus.

Šiuo metu naujose atskiro- se muziejaus salėse įrengta Švenčionių gamtos, priešisto- rės istorijos ir etnografijos pa- roda. Muziejaus fonduose su- kaupta daugiau negu 52,000 pavyzdžių (ekspонатų). Muzie- jaus fonduose ir parodoje yra nepaprastai didelę mokslinę bei kultūrinę vertę turinčių pavyzdžių iš priešistorės ir Lietuvos Didžiosios kunigaikš- tystės laikų.

Švenčionių muziejus, šio krašto entuziastų dėka virto Rytų Lietuvos kultūros ir isto- rijos mokslo židiniu. Kadangi Švenčionys tėra vos 100 km nuo Vilniaus, jį gali labai leng- vai pasiekti ir atvykę pasi- švečiuoti tėvynėje išeivijos lie- tuviai, juo labiau kilę iš Rytų Lietuvos.

Savo krašto šaunaus muzie- jaus susidomėjimu, daktaras bei menininkas Jonas Šalna, vykdydamas ilgokai puoseletą svajonę, atliko dvigubą naudą: praturtino Nalšių žemės mu- ziejų Švenčionyse, o jo meno vertybės neliko išbarstytos Naujojoje žemėje — už Atlanto.

Stasė E. Semėnienė

Lietuvos „Tolerancijos žmogus 2002“

Tuo metu, kai Lietuvos Respublikos politikai svarsto, kiek šiais laikais privilegijų reikia suteikti už tarnystę valstybei, kai Vilniuje, Moks- lų akademijoje surengta kon- ferencija A. Sniečkaus (buvęs ilgametis Lietuvos komunistų partijos Centro komiteto pir- masis sekretorius — aut. past.) šimtosioms gimimo me- tinės paminėti virto mitin- gu, į Kauną rinkosi plataus dvasinio pasaulio žmonės. Čia, Vytauto Didžiojo univer- siteto Katalikų teologijos fa- kulteto rūmų didžiojoje au- loje, sklandant romiai ir pakiliai atmosferai, nedings- tant žypsenoms nuo lūpų ir aidint gausiems aplodisimen- tams, paskelbtas „Tolerancijos žmogus 2002“.

„Sugiharos fondo — diplo- matai už gyvybę“ valdybai teko nelengvas uždavinys. Nors speciali ekspertų komisi- ja į šį titulą pasiūlė tik dvi kandidatas: rašytoją Jurgą Ivanauskaitę ir profesorę Ireną Veisaitę, tačiau karštų dis- kusijų netrūko, mat, pagal pasirinktus įstatus, turėjo būti paskelbtas tik vienas To- lerancijos žmogus. Juo tapo profesorė I. Veisaitė.

Abi kandidatės gilios sielos moterys, besistengiančios savo elgesiu ir darbais skatinti visuomenės. Rašytoja J. Iva- nauskaitė yra išgarsėjusi ne tik savo romanais, bet ir akty- via veikla už Tabeto laisvę. Praėjusiais metais jai teko pa- tirti, kad Lietuvoje ne visada paisoma žmogaus teisių ir laisvių. J. Ivanauskaitė kartu su kitais taikiais protestuoto- jais nukentėjo nuo policijos veiksmų per Kinijos vadovo vizitą. Pasak Sugiharos fondo valdybos pirmininko R. Gar-

baravičiaus, J. Ivanauskaitė buvo nominuota už savo pilie- tinį ryžtą.

Profesorė I. Veisaitė yra ak- tyvi visuomenės veikėja. Ji yra viena Atviro Lietuvos fondo steigėjų. Frankfurto knygų mugėje skaitytas jos pranešimas apie lietuvių ir žydų moralinio dialogo gali- mybes buvo pripažintas pilie- tinės tolerancijos aktu. Apdo- vanota specialiu medaliu, I. Veisaitė neslėpė nuostabos ir dėkojo visiems susirinku- siams.

Antrus metus vykstančiose iškilmėse dalyvavo ir praėjus- iųjų metų laureatas kunigas Tomas Šernas. Tuomet jis buvo įvertintas už viešą pa- reiškimą prieš antisemitinius politiko V. Štusausko pasisa- kymus. Tarp svečių buvo sei- mo nariai A. Kubilius ir B. Vėsaitė, Kauno miesto meras G. D. Ašmys, Kauno cere- monmeisteris K. Ignatavičius, žydų bendruomenės atstovas E. Zingeris, VDU bendruo- menės nariai: rektoriaus pa- vaduotojas tarptautiniams ryšiams R. Pukelis, mons. P. Vaičiūnas, bei daugelis kitų žymių asmenų.

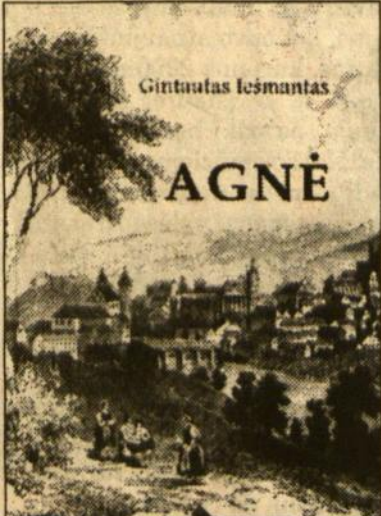
Drįstu teigti, jog ne vienas iš susirinkusiųjų norėtų būti nominuotas tolerantiško žmo- gaus titulu. Tačiau ko reikia? Kuo žmogus turi būti ypating- gas, kad galėtų vadintis tole- rantišku visos šalies atžvil- giu? Pasak fondo atstovų, šis titulas skiriamas žmogui, ku- ris savo veiksmais, viešu pa- vyzdžiu, stoja prieš ksenofo- biją, antisemitizmą, kitatikių ir kitatausių persekiojimą bei radikalizmo apraiškas Lietu- voje.

Milda Zinevičiūtė

Menų i-tas, IV kursas VDU, LT

Leidiniai

Gintauto Iešmanto naujų knygų pristatymas

Š. m. sausio 24 dieną Signatarų namuose, Vilniuje, įvyko Kovo 11-osios Lietuvos Nepriklausomos valstybės atstatymo akto signataro Gintauto Iešmanto naujų knygų pristatymas. Pristatyta publicistinė knyga *Kam šypsosi rytdienos saulė* ir poeminis kūrinys *Agnė* apie 1655-1651 m. karą, kai Vilnius pirmą kartą atsidūrė prieš rankose.

Renginio vedėjas ir skaitovas aktorius Petras Venslovas pirmiausia pakvietė tarti žodį renginio svečius. Prof. Bronislovas Genzelis, kritikai Janina Riškutė ir Alfredas Guscius jaudinančiai aptarė ne tik abu

kūrinius, bet ir peržvelgė paties autoriaus gyvenimo įvykius, posūkius ir kelią. Aktoriaus Petro Venslovo skaitytos ištraukos išryškino autoriaus kūrybą.

Valdovų rūmų paramos fondo valdybos pirmininkas Edmundas Kulikauskas teigė, kad fondas parėmė *Agnės* leidybą, nes kūrinio tema yra susijusi su Valdovų rūmais, su tuo laikotarpiu, kai Valdovų rūmai dar stovėjo. Fondas nori paskatinti visuomenę domėtis ir kurti Valdovų rūmų istorijos temą. Fondo valdybos narė Dalia Gruodienė sūlė, kad autorius, būdamas taip pat publicistas, rašytų daugiau šia istorine tema.

Baigiantis renginiui, autorius pirmiausia padėkojo visiems rėmėjams, kurie padėjo šiai knygelei išvysti šviesą. Išgyvenimų nepalaužtas, Gintautas Iešmantas džiaugėsi, kad Vilniaus pilii atstatymas iš gražių svajonių persikėlė į dabartį ir tarė, jog didžiojoji esąs lietuvis.

Gausi auditorija pasveikino G. Iešmantą plojimais, gėlėmis ir padėkos žodžiais, linkėdama ištvermės gyvenimo sukuriuose.

Info.

Laimi ir teisingumas

„Kartais laimi ir teisingumas, nors atrodytų bejėgis, o supergalybės jėga turi pasitraukti. Tokie reti atsitikimai gerina pasaulį“.

Vytautas Landsbergis.

Vytautas Landsbergis. *Būta ir pasakytas*. Mintys. Sudarė Liucija Jasiukevičiūtė. Išleido „Pasvires pasaulis“, Vilnius, 2002. Leidyklos adresas: Erfurto 48-18, LT-2043, Vilnius; e-pastas tango@takas.lt

Šioje knygoje daugiausia vietos skirta apmąstymams, prasidėjus Atgimimo sąjūdžiui. Vytautas Landsbergis savo jautria mąstysena buvo seniai žinomas kūrybinei lietuvių inteligentijai. Tėvynės sąvoka jam buvo šventa, įskiepyta šeimos auklėjimo. Į skaitytųjų širdis atėjus, kaip M. K. Čiurlionio meno tyrinėtojas ir aiškintojas, jis buvo žinomas ir savo aiškia nusistatymo linija apie tautą, jos kultūrą ir palikimą. Ne atsitiktinai atsidūręs politikos verpete, jis, kaip ne vienas veikėjas, 1988-1992 m. Lietuvos įvykiams turėjo lemiamos reikšmės.

Knyga — tai audringųjų metų minčių kronika. Joje nereikia ieškoti veikėjų vardų, kurie vienas po kito kilo ir krito politinių įvykių arenoje, kuri keitėsi per daug greitai. Net jeigu ir tų vardų nepasakytų, aiškiai žinai, kaip tas asmuo veikė svarbiausiais istoriniais momentais. Būdamas pačiame įvykių centre, V. Landsbergis mintis apie istorinius Lietuvos laisvinimosi momentus rašė paprastuose poperėliuose, knygų pakraščiuose, nes kitaip nebuvo laiko. Įvykiai, kurie keitė Lietuvos žmones ir pasaulio istoriją, keitėsi greičiau, negu juos buvo galima užregistruoti.

Knygoje surinktos mintys parodo, kas vyko nuo 1988-ųjų iki dabar. Daug vietos skirta Lietuvos Sąjūdžiui, kilusiam

iš partizaninio kapo priminimo, iš šukio-gelbstime tėvynės, jos praeitį ir ateitį. Tai jis, Landsbergis, siaubingiausiomis sausio dienomis ieškojo telefonais M. Gorbaciovo: „Pasakykite jam tai, ką jis tikriausiai žino, nes visas pasaulis jau žino, kad Vilniuje sovietų kariai žudo žmones. Prezidentas atsako už jų veiksmus. Jeigu jis gali tai sustabdyti, tegul sustabdo tuoj pat“. Ir prisimena, kad „jau kitą naktį tarybinės tarpininkavimo delegacijos narys V. Fotejevas informavo prezidentą M. Gorbaciovo: „Lietuvoje priešpriešais stovi dvi pagrindinės jėgos — teisėta Respublikos vyriausybė ir sovietų kariškiai“. Taip buvo paliudyta dviejų valstybių, o ne dviejų vietinių grupių, ne tariamai suskilusios visuomenės grupių, konfrontacija. Galutinai šį sovietų propagandos mitą perbraukė Lietuvos plesbicitas.

Daugelyje knygų vietų randame svarbių istorinių momentų, pavyzdžiui, kai iš atsidūrusios Rusijos ejo laisvės su sveikinimais ir laiminimais — „tik nepasiduokite, paskui jus eina kiti, o Maskvos demonstrantai elgiasi kaip lietuviai“. (145 psl.) Prisimename garbingojo Rusijos disidento akad. N. Sacharovo našlės Jelenos Bonner žodžiai, kad Kovo 11-toji buvo Sovietų Sąjungos galas. Maskvos pučo dienomis, kada visas pasaulis stebėjo sovietijos agoniją, minčių autorius rašo: „Atsimenu, kai Amerikos Kongreso delegacija Vilniuje paklausė, ką norėtume jiems patarti ar ko paprašyti, atsakymas išsprūdė kaip žvirblis iš saujos — paremkite Jelciną“ (163 p.). O tuo pačiu metu Vakarai stengėsi spausti sukilusias tautas patarimais nepakenkti Gorbaciūviui, kuriam ir taip yra sunku.

Daug minčių skirta istoriniam lūžiui įvykus — 1988-

Po G. Iešmanto knygos sutiktuvių. Iš kairės: Valdovų fondo narė D. Gruodienė, valdybos pirm. Edmundas Kulikauskas, autorius Gintautas Iešmantas, literatūros kritikė Janina Riškutė, prof. Bronislovas Genzelis, aktorius Petras Venslovas.

Ar įmanoma pataisyti, kai viskas sugedę?

Tokie klausimai kyla skaitant šią knygą, kurios autorius Jonathan Franzen vadina geriausiu JAV novelistu dar 40 metų nesulaukusių rašytojų tarpe.

Kaip *New Yorker* ir *Harper* žurnalų bendradarbis šis autorius pagarsėjo savo knygomis *The 27th City* ir *Strong Motion*. Bet romanas *The Corrections* atnešė jam gausius liaupsinimus, atkreipė ir literatūrai, ir skaitytojų dėmesį. Kaip knygos aplanko panegyrika (blurb) sako, „šis romanas parodo žiaurų senjojo pasaulio vertybių susidūrimą su dabarties seksualizmu, neauklėjamaisiais vaikais, pateiktai besiblaškančia visuomene ir globalinių proporcijų gobšumu“. Franzen iš tikrųjų

parodo žmonių santykius ir šeimos dramą be sentimentų. *The Corrections* galima drąsiai statyti šalia Thomas Mann *Buddenbrooks*, sako literatai, o tai jau tikrai sviri pagyrai!

Romaną sudaro septynios dalys: Beveik kiekviena jų galėtų būti atskira knyga. Į visumą šias dalis jungia vienos amerikiečių šeimos istorija, prasidėjusi prieš gerą pusimtį metų JAV Vidurio Vakaruose, kada Alfred Lambert vedė Enid ir susilaukė trijų vaikų: Gary ir Chip — sūnus, Denise — dukra.

Pasakojimas prasideda dabartyje, 90-tame dešimtmetyje, kada Alfred ir Enid, gerokai senstėję, gyvena mažame St. Jude miestelyje. Vaikai jau se-

tarpalstybiniai santykių pagrindu. Kaip šiuolaikiškai skamba jo mintys dėl NATO. „Nepaprastai valios; gali-mybės ir progos jungtis į svarbiausią tarptautinio saugumo struktūrą — NATO. Tam turime šiandien pakankamai realų idrį ir palankumą įvairiose šalyse, ir tai reikėtų, kad Kovo 11-tos žygis bus užbaigtas, jokia vakarykštė jėga mūsų nebeatgręš atgal“ (184 p.).

Vytautas Landsbergis yra daugelio straipsnių (apie penkis tūkstančius) autorius, įžvalgus politinių, kultūrinių ir visuomeninių įvykių aiškintojas. Knyga *Būta ir pasakytas* viena pirmųjų Lietuvos politikų parašytų istorijų apie vieną svarbiausių Lietuvos istorinių momentų — nuo 1988 metų Sąjūdžio užgimimo iki pat dabar, kai Lietuva jau pakviesta įsijungti į NATO.

Knyga susideda iš 12 skyrių, kuriuose, šalia samprotavimų apie laisvę, tėvynę, tautą, kultūrą, Sąjūdį, Tėvynės sąjungą, yra sava patirtis ir kitų nuopelnai pažymėti. Tai labai kultūringo, aukšto intelekto žmogaus pasakytas istorinė tiesa. Kol kas niekas iš svarbiųjų Lietuvos politikų dar nepasakė savo patirties. Gal jie ne visi buvo tą naktį prie Parlamento, Spaudos rūmų ar Televizijos bokšto...

Knyga išleista leidyklos „Pasvires pasaulis“, kuri leidžia kultūrinę, istorinę literatūrą. Liucija Jasiukevičiūtė, dirbusi su autoriumi, surinko, išsaugojo ir sudėliojo autoriaus mintis į šį rinkinį, kuris savo aštrumu ir politinių įvykių raidos aprašymu yra mums istorinė dovana.

Regina Gasparonienė

niai visur išsibarstę, ir didžiausias Enid troškimas juos ir anūkus susikviest Kalėdoms. Šis, atrodo, paprastas jos pageidavimas sutinka kartais kvailas, kartais gaudžias ir net juokingas kliūtis. Nuo čia pradeda riedėti Lambert šeimos istorija, daugiausia autoriaus gabiai įjungiamais „atbuliniais“ bėgiais praeitin. Visų trijų Lambert vaikų gyvenimai skaitytojiui atsiskleidžia per autorius visaregi žvilgsnį ir pačių veikėjų šokiruojančius, trūkinėjančius atminimus.

Nepaisant šio krašto galimybių ir vaikystės pasiturinčioje šeimoje, Lambert vaikai išaugo į tuos „ugly Americans“ — epitetas, kurį dažnai mėgsta vartoti europiečiai ir kitų pasaulio šalių gyventojai.

Vyresnysis sūnus Gary, sėkmingas vieno banko viceprezidentas, vedęs turtingą, gražią Caroline, trijų sūnų (Aaron, Caled ir Jonah) tėvas, šaunaus namo prestižiniam rajone savininkas, suirzęs hipochondriakas, kankinamas depresijos, žmonos ir vaikų ironizuojamas, šeimoje neturįs jokio autoriteto. Patetiška figūra. Nors jį kankina vaikų atžarumas ir visiškai neklaušymas, bet bailūs bandymai auklėjimo srityje sutinka tik ironiškas žmonos pastabas ir vienbalsių vaikų paaiškinimą — mama leido! Mama sakė — galiu! Autorius tokius momentus aprašo su visais išoriniais ir viduliniais niuansais.

Ir žiausias ir pikčiausias nesutarimas Gary šeimoje nuolat iškyla Kalėdų metu, kada jas švęsti „reikia“ su Gary tėvais. Caroline jų nepakenčia, ypač uošvės Enid. Susitikusios abi badosi aštiriais ironijos spygliais, kurie labai žeidžia Gary. Kada Enid, vedama motiniškų jausmų, pakviečia savo nesimpatinguosius vaikus praleist Kalėdas tėvų namuose, Gary šeimoje kyla įtampa. Patetiškai Gary bandymai žmoną perkalbėti, tik padidina sarkazmą, melavimą, atšiaurumą iš jos pusės, o kaltinanti, įkyrų graužimą — iš jo. Žinoma, Gary pralaimi prieš pagrindinį Caroline ginklą — seksą.

Jaunesnysis sūnus Chip dar nemalonesnis tipas. Tai gabus jaunas vyras, tačiau taip pavergtas lytiškumo, kad dėl tų savo apetitų tenkinimo su tokio pat gyvenimo būdo studente, praranda profesoriaus asistento vietą ir neblogą algą Connecticut valstijos kolegijoj. Kurį laiką pasiblaškęs be darbo (studentės meiluzės pamestas), galų gale susiranda šokių tokių pragyvenimo šaltinį, kaip korektorius mažoj spaustuvej. Priedo, be atlyginimo, bendradarbiauja bulvariniam laikraštyje, kuris pasižymi

straipsniais, kaip „Kūrybingas svetimavimas“... Kadangi be nuolatinio lytinio santykiavimo Chip negali gyventi labiau, negu be valgio, išgygia naują meiluzę Juliją, filmų prodiuserės Eden sekretorę. Juliją jis susipažįsta, bandydamas laimę, kaip filmų skripto rašytojas. Jo skriptas apie „nesuvaržytą malonumą ieškojimą bei racionalumo subversiją“ yra toks kvailas ir menkavertis, kad net daugiau kaip metams praėjus, prodiuserė Eden neduoda eigos, nors Eden propaguojami filmai, retai užsitarnauja vieną „žvaigždutę“. Dėl nesėkmių Chip kaltina tėvus.

Kada ir Julija jį pameta, Chip blaškosi kaip koks šiaudas kasdienybės srovėje, kol visai netikėtai, per Eden malonę, suranda išsigelbėjimą — Gitana Misevičiūtė iš Lietuvos!

Ši knygos dalis lietuviui skaitytojiui pasidaro gerokai įdomi, jeigu jis įstengia nepasipiktinęs „nuryti“ autoriaus piešiamą, totaliai neigiamą Gitana (buvusį ministrą-deputatą, biznierių-mafiozją) ir pačią Lietuvą: menką, skurdžią, tvarkytis nemokančią, apstėtą savanaudžių biurokratų, apgyvendintą pralobusių milijonierių, nepilnamečių prosti-tučių, nuolatinių ekonominių skandalų ir TV laidoje nešvankybėmis ir keiksmiais besidrapstančio prezidento Vitkūno (?). Įdomu būtų sužinoti, ar autorius gyveno Vilniuje, ar tik rinko žinias apie Lietuvą iš vienašališkai tamsių šaltinių. Viena tik aišku, kad jis gerai susigaudo kompiuterinėse didelio masto apgyvendinimo ir moka jas aprašyti iki nuobodumo. Tais talentais autorius dosniai apdovanoja Chip ir Gitana, kurie vienas į kitą panašūs, kaip dvi pikto pinigo pusės. Skirtumas tarp Amerikos ir Lietuvos, anot Chip, yra tas, kad Amerikos turtuoliai suvaldo neturtinuosius protą mulkinančiomis ir dvasią žudančiomis pramogomis, o Lietuva — žiauriai „susidorojimo“ grasinimais.

Trečioji Lambert atžala, dukra Denise, amoralumu neatsilieka nuo brolių. Turėdama verslo gabumų, tik baigusi vidurinę mokyklą, pradėjo dirbt Midland Pacific gelžkelio bendrovėje braižytojų skyriuje, kopijuodama signalų diagramas. Čia, susipažinusi vieną vyresnio amžiaus, vedusį bendradarbį, nutaria „prarast nekaltybę“, nes, veikiamo kažkokio kvailo „gailėstingumo“, nori jį „paguosti“... Vėliau Denise išteka už seno restorano savininko, nes domėjosi ir studijavo kulinariją. Nors su seniu Emil jos gyvenimas nusistovėjo ir kulinariniai sugebėjimai klestėjo, tačiau Denise nerimo, nuobodžia, išsiskyrė. Kaip sakoma, iš lengvo (tuščio) gyvenimo emė kažko ieškoti, su-sirado... meiluzę. Nauja Denise „meilės auka“ — jos viršininkas Brian ir jo žmona Robin. Šiai naujai ir dar ma-ka briškesnei „draugystei“ autorius skiria ilgų sakinių, filosofavimų ir „kūno troškulių“ aprašymo 50 psl.! Galų gale Denise pasiūcia broliui Chip „e-mail“: „Bosas atleido mane iš darbo, nes gulėjau su jo žmona...“

Pagaliau, po 458 psl., autorius priveda šią nesimpatinę, piklą ir pasimetusią šeimą iki Kalėdų, kurių taip laukia motina Enid, įnirtusiai trokšdama sukvietit vaikus ir anūkus prie šventiško stalo. Nors savaitei, nors kelioms dienoms... Stebėtina, kad vaikai

vis dėlto susirenka tėvų namuose, kurių nemėgsta (tik ne anūkai ir marti Caroline, įvairiais melavimais išsisukusi iš viešnagės). Atsiranda net Chip iš Lietuvos (kur vyksta perversmas, ir prez. Vitkūnas mobilizuoja tankus!) Iš suirutės Chip (tą patetišką amerikoną, kaip Gitana jį vadina) išbėbsti jo draugai mafiozai — Gitanas, Aidaris ir Jonas, nuvežę iki Lenkijos sienos.

Nepaisant motinos Enid nervingo entuziazmo, Kalėdų, ruošia, tartum užkeiktas ratas, vis didėjančių tempų rieda į vis didėjančius šeimos nesusi-pratimus, į nesusi-kalbėjimo, irzlumo pakalnę. Tėvas Alfredas vis labiau ir labiau grimsta į Alzheimer ligos patam-sius; sadistiškai Denise bandymas motinai papasakoti apie savo lesbijietiškus nuotykius; Gary, radęs tėvo revolverį, broliui aiškina, kad tėvui būtų geriau šaltą naktį praleist lauke su degtinės buteliu, negu išsitaškyt smegenis motinai matant; Chip galvoja, kad Lietuva jam geriau patinka, negu visi Amerikos investuotojai, kuriuos jis su Gitanu apgavo, o motina Enid, kaip išgąsdinta višta, patetiškai puldinėja nuo vieno prie kito, patetiškai bandydama sudaryt „šventišką nuotaiką“. Jie visi, tartum pelės spastuose, daužosi, kandžiojami vienas kitą. Kalėdų šventės (baisi šventės parodija) baigiasi, tėvą paguldant į ligoninę. Tik jaunesnysis sūnus Chip lanko kliebtinį tėvą. Čia autorius leidžia sūnaus širdy suplevent žmogiško gailėsčio liepsnelei ir nūliet asarą, matant Alzheimer ir Parkinson ligų tam-pomą tėvą.

Knyga baigiasi Alfred Albert mirtimi slaugos namuose. Enid Lambert lengvai atsidūsta, nes, štai, ji sulaukusi 75 metų dar galės „to make changes and corrections“ savo gyvenime. Su ja atsidūsta ir skaitytojas, vedžiotas tamsiais knygų veikėjų dvasios užkaboriais, stebintas jų nežabotais egoizmais, šokiruotas nesutramdomais apetitais per 585 sunkiasvorių puslapius.

The Corrections — šių dienų amerikietiškos šeimos dezin-tegracijos veidrodys. Lambert šeima — vartotojų visuomenės atstovai. Tai savo apetitų nelaisvėje surakinti žmonės, patetiškai įsitikinę savo „laisvę“, godžiai, be atrankos ir sąžinės (kas tai?) naudotis viskuo, ką siūlo šių dienų „gausybės ragas“. Malonumas — jų dievas, reikalaujantis patenkinimo. Bū-tų tai savas ar svietimas kū-nas, finansinės apgyvendinimo, maistas ar narkotiškas vaistas, tėvų-vaikų, vyrų-žmonių melai ir neistikimybės. *The Corrections* — materialinėmis gėrybėmis persotintos visuomenės portretas be retušavimo ir švelninančio apšvietimo. Tai gąsdinantis paveikslas lipniame liūną braidančių „mirusių sielų“. Labiau „mirusių“, negu Gogolio romane. Ką ir kaip čia begalima „ko-reguoti“, kokį lieptą per liūną nutiesti?

Webster's New Collegiate žodynas „corrections“ sąvoką apibūdina, kaip klaidos iš-taisymą, trūkumo pašalinimą, nubaudimą, blogo-amoralaus charakterio neutralizavimą. Kurį iš šių koregavimo rūšių autorius siūlo, neaišku. Jis tik išryškina šiuolaikinės visuomenės (Lietuva įskaitant) gyvenimo juoduosius faktus. Ši romaną perskaicius kyla klausimas, ar jau tikrai numarinta 21-jo amžiaus žmogaus siela? Ir baisu sužinot atsakymą...

Nijolė Jankutė